

"לבניינה של תורה" – חלק רסה

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"שתהיו עמלים בתורה"

חיזוק לחזרה על המסכת שנלמדה (ב)

כמובן שאנו מאמינים לתורה, אמנם כך גם נראה למתבוננים ולחושבים בשכל ישר. המפתח להצלחה בכל תחומי החיים נמצא בעמל. דברים שאינם מושגים על ידי עמל אינם מחזיקים מעמד, הם חסרי קיום – המפתח להצלחה בתחומים החינוכיים תלוי בעמל; המפתח להצלחת שלום הבית תלוי בעמל, בהשקעה ובעבודה מאומצת; המפתח להצלחה ביחידות מובחרות בצבא תלוי בעמל; המפתח להצלחה בהעמדת מפקדים טובים בצבא תלוי בעמל. 'סרגל המאמצים' של חייל המשרת ביחידה קרבית ומיוחדת הוא ארוך יותר משל חייל המשרת ביחידות אחרות. זאת כדי להביאו על ידי המאמץ מיצוי כוחותיו הגופניים והנפשיים. כך בנוי האדם.

הוא הדין אף ללימוד התורה. עמל התורה. "שתהיו עמלים בתורה", הינו המפתח להצלחתנו בתורה. כתר תורה עומד ומונח הוא⁶, והמפתח לקנותו הוא בעמל. מוסיפה התורה ללמדנו כי לא זו בלבד שהעמל הוא המפתח לקניית התורה, אלא שהתורה היא שורש לכל הטובות, ולפיכך אם תזכו ותעמלו על מנת לקנות את התורה ממילא תמשכנה מכך כל הברכות.

"אם בַּחֲקָתִי תֵּלְכוּ" השבוע אנו חוזרים על פרק "הבונה". ימים אלו הם ימים של עבודה יותר מאומצת, ימים של קניית ידיעת התורה.

התורה אומרת בפרשת בחוקתי, פרשת הברכות והתוכחות¹, ש"אם בַּחֲקָתִי תֵּלְכוּ" כי אז תתברכו בכל הברכות – החל ב"וַנִּתְּתִי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם"² וכלה בשיא שבשיאים: "וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵא-לֹהִים"³, וכפי שפירושו שם הראשונים בדברים עליונים⁴. אך אם לאו – יבואו עליכם, חלילה, הקללות המוזכרות בהמשך הפרשה.

מה פירושו של תנאי זה? יש להקדים את שאלתו של רש"י: האם מדובר על עצם קיום המצוות? הרי מוכח בלשון הפסוק שלא כך הדבר, שהלוא הן מוזכרות בהמשך הפסוק:

"וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם"? אלא מבאר רש"י כי המפתח לכל הברכות אם "תהיו עמלים בתורה". המפתח לכל ברכות העולם הזה והעולם הבא הוא בזה. עמל התורה הוא המפתח להצלחה בלימוד התורה, ולפיכך הוא גם המפתח לכל הברכות הכלליות של עם ישראל. כך מלמדים אותנו התורה הקדושה ורש"י.

אדם הלומד
תורה ועמל בה
מרגיש את טוב
עולם הזה

זו עצם הטובה,
לא שהוא יזכה
לטובות אחרות

⁶ עי' קהלת רבה פרשה ז: "תני ר' שמעון בן יוחאי: שלושה כתרים הם: כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה - זכה בו אהרן ונטלו, כתר מלכות - זכה בו דוד ונטלו, כתר תורה הרי מונח לדורות". ע"ע קידושין דף סו, עמוד א

¹ ויקרא פרק כו, פסוק ג

² שם, פסוק ד

³ שם, פסוק יב

⁴ עיי"ש בפירוש הרמב"ן

⁵ שם, פסוק ג ד"ה אם

רש"י וכל תוספות, עד כדי כך שלא יהיה ניתן להתקיל' תלמיד משיבת "הכותל", שלמד מסכת שבת בזמן חורף, בכך שאינו יודע רש"י אחד בפרק זה או בכך שאינו יודע שורה בתוספות. חושבני שזהו אושר עצום, הרי זוהי כמות מזערית שגלום בה עולם שלם! זהו אושר עצום אם אכן נחיה זאת.

"כִּי אָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד"

מצאתי דבר נפלא ב"טורי זהב" על ה"שולחן ערוך". הט"ז⁹ מסביר מדוע נטבעה הברכה "לעסוק בדברי תורה" ולא "ללמוד תורה"? מה פירוש המילים "לעסוק בדברי תורה"? מסביר הט"ז כי הברכה היא על העיסוק בדברי תורה "בדרך טורח דווקא". דווקא על כך נטבעה מטבע הברכה, זהו עצם מהות לימוד התורה.

הרמב"ם בפירושו ל"פרקי אבות"¹⁰ מנסח זאת ביתר חריפות: "ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמוד בטורח ועמל, אבל קריאת התענוג והמנוחה אין לה קיום ולא תועלת בה". דברי הרמב"ם ממש מפחידים. הרמב"ם אומר שכאשר אדם לומד רק בדרך "קריאת התענוג והמנוחה" (אולי בימינו היו קוראים לזה "רגל על רגל", אך עיקר הכוונה כאן היא לרעיון מופשט) – לקריאה זו, אף שאותו אדם מכנה אותה 'לימוד תורה', "אין לה קיום ולא תועלת בה". מאידך גיסא, אומר הרמב"ם, המתקיים מהלימוד הוא "מה שתלמד בטורח ובעמל".

הכתוב ב"קהלת" אומר¹¹: "אֵף חֶכְמָתִי עֲמָדָה לִי" אומרים חז"ל, כך שמענו ממורינו הרב הדרי יבלח"א בשם הרב יצחק הוטנר זצ"ל¹²: "תורה שעמדה לי באף – ביגיעה בזיעה, בעמל, עמדה לי".

זהו לימוד תורה, כדברי הרמב"ם, כדברי הט"ז. הדברים נכונים בכל ימות השנה, ולעולם יש צורך בחיזוק לעמול ולהתאמץ בלימוד, שהלוא

יש לכך גם צד שני – אם לא תעשו כך אז יתרחש, חלילה, תהליך כואב העלול להגיע לדברים חמורים מאוד, כמפורט בפסוקים ומבואר על ידי רש"י⁷.

חזרות על הלימוד מצריכות עמל נפשי. קודם כל, עצם ההחלטה לחזור וללמוד שוב מצריכה עמל נפשי. זאת משום שטבע האדם הוא ללמוד את החדש – בפרט בעולמנו, המלא גירויים מכל עבר, טבעו של אדם לחפש דבר מה שעדיין לא ראה או דבר נוסף שעדיין לא למד. בנוסף לכך, עצם החזרה דורש עמל לימודי גדול.

"וְהָעֵרֵב נָא"

שמחתי מאוד לשמוע מתלמידים בישיבה שאכן הם שמחים בחזרה. הם מגלים רבדים נוספים בסוגיה וקונים על ידי כך את מתיקות התורה. הרי על דבר זה אנו מתפללים בכל יום בברכות התורה: "וְהָעֵרֵב נָא, ה' אֱלֹהֵינוּ, אֶת דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ". עצם הצלחת הלימוד היא בכך שאנו מצליחים להביא לכך שהתורה תערב לנו. אם היא אינה ערבה, איננו רוצים בה ולימודה קשה לנו, לא נוכל לאחוז בה שהרי אי אפשר לחיות כל הזמן בתחושה של הכרח. יש יותר רצון ללמוד תורה כאשר חשים בה מתיקות וערבות, כפי שהרבה יותר קל לאכול אוכל טעים מאשר לאכול אוכל שאינו טעים אף אם הוא מזין. זוהי ערבות התורה, זוהי מתיקות התורה⁸.

נדמה לי שיש לנו בישיבה הזדמנות פז פעם בשנה במהלך שבוע החזרה להרגיש את ההרגשות הגדולות הללו. על אף שראוי להרגיש כך במהלך כל השנה, מכל מקום במהלך חזרה מתאפשר הדבר יותר.

כפי שכבר אמרנו בשבוע שעבר, פרק "הבונה" הינו פרק הקצר בכמות אך רב באיכות. אפשרי הדבר לקנות בו ידיעה ברורה וטובה, לדעת כל

¹⁰ פרק ה, משנה יט (בתרגום אבן תיבון)

¹¹ פרק ב, פסוק ט

¹² כך נמסר בשיחה שערך הרב הדרי יבלח"א. את שיחה זו מסר הרב הוטנר זצ"ל בפורים במאמצים מרובים לאחר פטירת אשתו.

⁷ עי' רש"י ויקרא פרק כו, פסוקים יד-טו

⁸ עי' הקדמת אגלי טל: "עיקר מצות לימוד התורה להיות שיש שמחה ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה".

⁹ אורח חיים, סימן מז, סעיף קטן א

היא שהוא מחפש אחר זאת רק בדברים שהם אך בבחינת כלים ואמצעים ביחס אל האושר האמיתי – האדם רוצה כסף או דבר אחר מפני שהוא סבור שדבר זה יביא אותו לאושר ולסיפוק, אולם אין זה נכון כלל. הרי אנו מכירים את העולם. אם כן, היכן אכן נמצא את האושר הזה? התורה אומרת בפרשת הביכורים¹⁴: **”וְשִׂמְחֶתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ”**. מה פירוש ”בכל הטוב“? ניתן לפרש שהכוונה לשפע ולברכה כלכלית, אבל ”אור החיים“ הקדוש לימד אותנו מהי מהות ה”טוב“ – **”אין טוב אלא תורה“**¹⁵! כך הוא כותב: **”שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם”**. הוא כתב זאת מאחר והוא אכן הרגיש כך, אחרת הוא לא היה כותב זאת. בצעירותי הבנתי שכוונתו שכשאדם לומד תורה הוא יקבל את הטובות משום שה' יברך אותו בשל כך. אך אין זה הפשט הנכון בדברי ”אור החיים“ הקדוש. הפשט הנכון הוא שבתורה עצמה נמצאת כל הטובה שיש בעולם הזה! אדם הלומד תורה ועמל בה מרגיש את טוב עולם הזה אפילו אם לא יהיה ברשותו רכב, ולא תהיה ברשותו פת ולא יהיה לו שום דבר. יהיה לו עולם! זו עצם הטובה, לא שהוא יזכה לטובות אחרות. אמנם זה פשוט, אבל עדיין נדרש להתבונן בדברים. צריך להתפלל להתרומם לכך, יש להתפלל לזכות לזאת ולו במאומה. אני סבור שמדרגה זו אינה מובנת מאליה.

”יִלְכּוּ מִחֵיל אֶל חֵיל”

לכן, ברצוני לבקש שביומיים הנותרים מימי חזרה מסודרת נתאמץ ונצל כל רגע פנוי. גם ביחס לימים שיישארו עד לסוף הזמן כדאי להקדיש את חלקם לחזרה מרובה. הייתי מציע להמשיך לחזור על פרק ”הבונה“ גם בימי בין הזמנים, המונים שלושים יום. יכול אדם להחליט כי בכל יום יחזור על שלושת דפיו של פרק

”דברי תורה צריכים חיזוק”¹³. אולם, כעת ישנה הזדמנות נפלאה. כולנו שואפים להגיע להישג כלשהו, אך מאחר ובישיבה אורח החיים הוא כזה שאין דבר מאלץ, אם אדם לא יבחר להיכנס למסלול של חזרה ומבחן וייצור לעצמו מחויבות הוא עלול להתנהל בנחת במשך חמש שנות ה”הסדר“, חלילה כלשון הרמב”ם ”קריאת התענוג והמנוחה“. אמנם, כאשר יש לו דבר-מה המדרבן אותו הוא יגלה בעצמו כוחות עצומים. כפי שאנו מכירים זאת מהנבחנים במבחני הרבנות, המציבים דרישה גדולה, ולהבדיל מכירים זאת גם מהנבחנים באוניברסיטאות. לעיתים תמה אני היאך בחור מסוים שבישיבה התנהל ”במנוחה ותענוג“ במשך חמש שנים, כאשר הגיע לאוניברסיטה הוא עמל יומם ולילה, בפרט כאשר יש לו בחינות. אינני יודע את התשובה. לוואי והייתי יודע כיצד ניתן להביא כל אחד ואחד מאיתנו לדרבון שכזה. אבל בטוחני בדבר אחד – זהו עניין של החלטה אישית, שאינה תלויה לא בדיקן האוניברסיטה ולא בראש ישיבה או בר”מ. הדבר תלוי רק באדם עצמו אם הוא יחליט לעצמו שהוא מסוגל וחפץ להצליח בדבר זה. נדרשת לכך החלטת אמת, החלטה שחושבני שהיא כבדת משקל בדורנו.

לדוגמא, יכול אדם להחליט שלא יקום ממקומו במשך כל סדר בוקר. בדקו זאת, נבדוק זאת על עצמנו וניווכח עד כמה קשה לנו הדבר. אם זה קשה מדאי, ניתן להחליט שרק למשך שעה לא יקום ממקומו, כמה אף זה קשה לנו. נבדוק זאת ונהיה כנים עם עצמנו. הדברים נכונים עכשיו שבעתיים בתקופה של חזרה.

”אין טוב אלא תורה“

ברצוני להיזכר שוב בדבריו הנפלאים של בעל ”אור החיים“ הקדוש המפורסמים. ניתן להקדים אליהם שאלה: אחר מה האדם מחפש בעולם הזה? תשובתה היא שהאדם מחפש בעולם הזה רק דבר אחד: אושר, שמחה, סיפוק. אמנם דרך העולם

¹⁵ ברכות דף ה, עמוד א; עבודה זרה דף יט, עמוד ב

¹³ על פי ברכות דף לב, עמוד ב

¹⁴ דברים פרק כו, פסוק יא

"הבונה". יותר מדאי? ניתן לחזור רק על גמרא ורש"י, ולהוסיף מידי פעם דיבורי תוספות. ניתן גם לחזור על דף אחד עם רש"י ותוספות. דבר זה אינו קשה, אלא הוא רק עניין של החלטה שלא לעזוב את פרק "הבונה". אם נזכה פרק קצר זה יהיה מונח בכיסנו ויחד עימו כמה טובות, כמה ברכה, כמה ידע, כמה עולם של מתיקות, כמה דבקות בה, המצויים בתוך מספר הדפים הללו, שכל מילה בהם שקולה כנגד תרי"ג מצוות, כדברי הגר"א¹⁶.

בעזרת ה', עוד שבוע יחלו ימי בין הזמנים. ודאי שבימים אלו נדרשים אנו לעסוק בענייני פסח בהגות ובהלכה, ודאי שיש צורך גם לטייל ולשמוח ולעזור בבית. ודאי! אולם עדיין יותר לנו זמן פנוי מרובה, ונוכל לחזור בשלושים יום אלו על פרק "הבונה" עוד רבות. משוכנע אני שיש מבינינו מי שיחליט לעשות זאת ויזכה לאיזה עולם יכול הוא לזכות מן הדבר הזה.

בעזרת ה' נשלים את החזרה המסודרת בישיבה עד יום חמישי. לאחר השבת נעסוק בישיבה, בעזרת ה', בענייני הפסח. בעזרת ה', ביום האחרון של הזמן, ביום שני בלילה, נקיים משמר יחד עם הר"מים הנפלאים. עתה, בסוף הזמן, זוהי ההזדמנות להודות לר"מים שנותנים בלי גבול ומוסרים ומעבירים את התורה לתלמידי הישיבה בצורה נפלאה כל-כך.

בעזרת ה', נגיע אל חג הפסח, הבא עלינו לטובה, להשיג אורות של גאולה מתוך שמחה וסיפוק. בעזרת ה', עד מאד ועשרים שנה כל אחד מאיתנו ילך עם פרק "הבונה" ויהיה לו נכס – פרק "הבונה", בניין עולם, כתלמידי חכמים הנקראים בנאים¹⁷. מתוך כך נבנה את עולמנו ואת עולמו של בית ישראל.

¹⁷ ע"י ברכות דף סד, עמוד א: "אל תקרי 'בניך' אלא בוניך".

¹⁶ שנות אליהו פאה פרק א, משנה א ד"ה ותלמוד תורה (הראשון)

